

Wersja druga-28.10.2010

Polskie dzieci w Internecie.

Zagrożenia i bezpieczeństwo na tle danych dla UE

Wstępny raport z badań EU Kids Online przeprowadzonych
wśród dzieci w wieku 9-16 lat i ich rodziców

Lucyna Kirwil
Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej
Warszawa

Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

Kontakt tel.: 501-314-506
E-mail: lucyna.kirwil@swps.edu.pl

21-28 października 2010 roku

Warszawa

Jak dzieci i młodzież korzystają z Internetu?

Dzieci zaczynają korzystać z Internetu w coraz młodszym wieku – pierwszy kontakt z Internetem przypada na wiek między 7 a 11 rokiem życia, w Polsce przeciętny wiek pierwszego logowania do sieci to na 9 lat. Najwcześniej logują się po raz pierwszy w Internecie dzieci ze Szwecji - 7 lat i kilku innych krajach północnoeuropejskich - 8 lat. Biorąc pod uwagę wszystkie kraje, jedna trzecia 9-10-latków korzystających z Internetu jest w sieci codziennie. Wskaźnik ten rośnie do 77% w grupie 15-16-latków. **Korzystanie z Internetu jest obecnie nieodłączną częścią codziennego życia dzieci:** średnio w Europie 92% młodych internautów korzysta z sieci przynajmniej raz w tygodniu, a 57% loguje się codziennie lub prawie każdego dnia. W Polsce te wskaźniki są nawet wyższe: 96% loguje się przynajmniej raz na tydzień, a 72% codziennie, 24% 1-2 razy w tygodniu.

Urządzenia, za pomocą których dzieci łączą się z Internetem

Dzieci w Polsce – podobnie jak w Europie - przeważnie łączą się z Internetem poprzez komputer osobisty – posiadany tylko do własnej dyspozycji lub używany wspólnie z innymi domownikami - oraz przez laptop (zobacz tabela 1).

Tabela 1.

Jak dzieci łączą się z Internetem?

Urządzenie, za pomocą którego dzieci łączą się z Internetem	% dzieci w Polsce ¹	% dzieci w Europie (średnio) ²
Komputer używany wspólnie z innymi	57	55
Własny komputer osobisty	52	34
Telefon komórkowy	37	28
Zestaw telewizyjny	35	31
Własny laptop	13	23
Laptop używany wspólnie z innymi	13	23
Konsola do gier	11	24
Inne przenośne urządzenie	5	10

Uwaga¹ Próba dzieci korzystających z Internetu w Polsce liczyła 960 w wieku od 9 do 11 lat. Wyniki obliczono dla kompletnych danych dla 960 dzieci.

² cała próba badana w Europie liczyła 23.420 dzieci w wieku od 9 do 11 lat.

Ale Polskie dzieci częściej łączą się z Internetem poza możliwościami kontroli rodzicielskiej: więcej z nich (52%) niż średnio w Europie (34%) łączy się z Internetem z komputera osobistego tylko do własnej dyspozycji (prywatnego). Mniej polskich (13%) niż innych europejskich (23%) dzieci korzysta z łącza przez laptop. Tylko przez laptop do wyłącznie własnej dyspozycji łączy się z Internetem 9% polskich dzieci, tyle samo dzieci - tylko przez laptop używany wspólnie z innymi - 9% dzieci.

Więcej dzieci w Polsce (37%) niż w Europie (28%) łączy się też przez telefon komórkowy i inne przenośne urządzenia typu Blackberry czy iPhone. Te ostatnie „inteligentne” urządzenia były wiosną 2010 jeszcze mało dostępne polskim dzieciom – tylko 4% z badanych w Polsce dzieci korzystało z połączeń z Internetem za ich pomocą (średnia dla Europy wynosi 10%).

Miejsca, z których dzieci łączą się z Internetem

Większość dzieci łączy się z Internetem we własnym domu lub w szkole. Większość polskich dzieci (90,5%), ale więcej niż średnio w Europie (85%) korzysta z Internetu w domu (zob. tabela 2).

Tabela 2

Z jakich miejsc dzieci łączą się z Internetem?

Miejsca, z których dzieci łączą się z Internetem	% dzieci w Polsce ¹	% dzieci w Europie (średnio) ²
Szkoła	66	63
Własny pokój/sypialnia	64	48
Dom kolegów	52	51
Wspólny pokój we własnym domu	41	60
Dom krewnych	38	41
Biblioteka publiczna	12	12
Kawiarenka internetowa	5	14

Uwaga:¹ Próba w Polsce - 960 dzieci w wieku od 9 do 11 lat .

² cała próba w Europie - 23.420 dzieci w wieku od 9 do 11 lat.

Korzystanie z Internetu w domu ma jednak inną charakterystykę w Polsce niż w Europie. W Europie 12% więcej dzieci korzysta z Internetu we wspólnym pokoju dziennym albo dzielonym z innymi domownikami niż we własnym pokoju czy sypialni. W Polsce dużo więcej, bo aż o 23%, dzieci korzysta z Internetu w swoim pokoju niż w dzielonym z innymi domownikami pokoju dziennym. 51% polskich dzieci korzysta z Internetu tylko w swoim pokoju. Co innego wobec tego znaczy też w Polsce, że podobnie jak w Europie (51%) nieco ponad połowa dzieci „wchodzi do Internetu” w domu kolegów (52%). W domu kolegów wgląd rodziców nie jest większy, ponieważ dzieci łączą się z Internetem również u nich przeważnie z własnego pokoju dzieci.

Liczby te wskazują, że w **Polsce wgląd innych, zwłaszcza osób dorosłych w to, jak dzieci korzystają z Internetu w domu, jest mniejszy niż przeciętnie w krajach Europy.** Prawdopodobnie mniej rodziców wie, jak ich dzieci korzystają z Internetu w domach swoich kolegów. Większa „prywatność” łączenia się z Internetem przez dzieci niesie ze sobą ryzyko częstszego doświadczania zagrożeń internetowych każdego rodzaju oraz mniejszego wglądu rodziców w to, co robią w Internecie ich dzieci. Sugeruje to konieczność lepszej edukacji polskich dzieci odnośnie tego, jak sobie radzić z internetowymi zagrożeniami, a na polskich rodziców nakłada obowiązek monitorowania, jak ich dzieci korzystają z Internetu.

Z drugiej strony większa „prywatność” korzystania z Internetu przez młode pokolenie w Polsce może wynikać z tego, że dostęp do Internetu jest możliwy tylko z jednego miejsca w domu, a ponieważ potrzeby dzieci w zakresie dostępu do Internetu są większe niż dorosłych, przyłączy do Internetu znajduje się w pokoju dzieci.

Większa „prywatność” w korzystaniu z Internetu niesie też ze sobą większe korzyści niż korzystanie w dostępnym dla wszystkich pokoju dziennym. Dzieci mogą bardziej swobodnie eksplorować Internet dla potrzeb nauki szkolnej i gromadzenia wiedzy oraz bardziej elastycznie zmieniać sposoby korzystania z Internetu. Dzięki „prywatności” dostępu do Internetu ich komunikacja z rówieśnikami może być bardziej intensywna i otwarta. Ma to szczególnie duże znaczenie dla młodzieży w okresie dorastania (14-16 lat w naszej próbie).

Podobnie – jak na ogół w całej Europie - prawie dwie trzecie polskich dzieci łączy się z Internetem w szkole. Nakłada to na szkołę i nauczycieli obowiązek starannego przygotowywania uczniów do korzystania z Internetu oraz wglądu i reagowania na ich negatywne doświadczenia w Internecie.

Na koniec analizy miejsc korzystania z Internetu warto zwrócić uwagę na to, że prawie trzy razy mniej dzieci w Polsce (5%) niż średnio w Europie (14%) łączy się z Internetem w kawiarni internetowej. Stanowi to 11 razy niższy odsetek korzystających z Internetu z kawiarni internetowych niż w badaniach z 2002 przeprowadzonych przez L. Kirwil na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka. W tamtym okresie 56% z ponad 600 gimnazjalistów ankietowanych w Warszawie i Łodzi korzystało z Internetu za pomocą komputera w kawiarniach Internetowych, a tylko 40% za pomocą własnego komputera osobistego w domu.

Kompetencja dzieci w Internecie

Kompetencja dzieci w Internecie jest nie tylko funkcją liczby i różnorodności aktywności podejmowanych przez dzieci w Internecie, ale również warunkiem do dalszego rozwoju umiejętności internetowych oraz bezpiecznego korzystania z Internetu. Kompetencję dzieci w Internecie można wobec tego badać poprzez sprawdzanie zarówno ogólnych umiejętności radzenia sobie w Internecie, jak też specyficznych umiejętności bezpiecznego korzystania z Internetu. O kompetencji może świadczyć łączna suma wszystkich umiejętności, których dzieci nabyły według tego, co deklarują. Zapytaliśmy je o cztery ogólne umiejętności internetowe i cztery specyficzne odnoszące się do bezpiecznego korzystania z Internetu, czyli czy wiedzą, jak dodać stronę www do zakładki „Ulubione”, znaleźć informację o tym, jak bezpiecznie korzystać z Internetu, zmienić ustawienia prywatności na swoim profilu w portalu społecznościowym, zablokować niechciane kontakty, porównać różne strony internetowe, żeby zdecydować, czy podane informacje są prawdziwe, usunąć historię odwiedzanych stron www, zablokować niechciane reklamy/spam/ wiadomości, zmienić ustawienia filtrowania (które strony internetowe można oglądać, a których nie).

Jak pokazują wyniki przedstawione w tabeli 3, najwięcej dzieci umie dodać stronę internetową do zakładki „Ulubione” - 67% w Polsce, co stanowi większy odsetek niż średnia europejska (61%). Ponad 60% dzieci w wieku 11-16 lat podaje, że średnio na 8 umiejętności posiadały 3-4, czyli prawie połowę, przy czym dla polskich dzieci trzy z tych umiejętności dotyczą bezpiecznego korzystania z Internetu: znajdowanie informacji o bezpiecznym korzystaniu z Internetu (63%), zmiana ustawienia prywatności (prywatny czy publiczny) profilu w portalu społecznościowym (61%) oraz nieco mniej - blokowanie niechcianych kontaktów w Internecie (58%).

Tabela 3

Umiejętności internetowe u dzieci w wieku 11-16 lat

Umiejętności internetowe	Odsetek dzieci deklarujących umiejętności internetowe		
	W Polsce (średnio w Europie)	Chłopcy w Polsce	Dziewczeta w Polsce
Dodanie strony internetowej do zakładek (Ulubionych)	67 (61)	68	66
Znalezienie informacji o tym, jak bezpiecznie korzystać z Internetu	63 (62)	61	65
Zmiana ustawienia prywatności na swoim profilu w portalu społecznościowym	61 (54)	58	64
Zablokowanie niechcianych kontaktów	58 (62)	58	58
Porównywanie różnych stron internetowych, żeby zdecydować, czy podane informacje są prawdziwe	55 (54)	58	51
Usuwanie historii odwiedzanych stron	49 (52)	50	48
Zablokowanie niechcianych reklam/spamu/ wiadomości	37 (49)	39	35
Zmianie ustawień filtrowania (które strony internetowe można oglądać, a których nie)	30 (27)	34	25
Wszystkie 8 umiejętności	15 ¹	17	13
Żadna z wymienionych umiejętności	14 ¹	14	14
Liczba posiadanych umiejętności z 8 wymienionych	4 ² (3 ¹)	4 ²	4 ²

Uwaga: ¹ Średnie ważone; grupa w Polsce 798 dzieci, 421 chłopców i 377 dziewcząt w wieku 11-16lat.

² Średnie nieważone; grupa w Polsce 746 dzieci: 397 chłopców i 349 dziewcząt.

Interesujące jest, że więcej dzieci w Polsce (61%) niż średnio w Europie (54%) potrafi zmienić ustawienia prywatności swojego profilu w portalach społecznościowych. Sugeruje to, że dzieci z Polski, w porównaniu z dziećmi z innych krajów europejskich, mogą mieć większe doświadczenie z portalami społecznościowymi.

Ponad połowa badanych z tej grupy wiekowej deklaruje, że wie, jak porównywać strony internetowe, żeby ocenić ich wiarygodność (55%), a prawie połowa jest w stanie usunąć rejestr historii odwiedzanych stron www (49%). Znacznie mniej nastolatków umie zabezpieczyć się przed otrzymywaniem niechcianych reklam, e-maili, wiadomości - tylko 37% - odsetek ten jest znacząco mniejszy niż średni w Europie (49%). Nieco mniej niż jedna trzecia polskich nastolatków wie, jak zmienić ustawienia filtrów blokujących nieodpowiednie dla nich strony internetowe (30%).

Większa kompetencja związana z profilem na portalach społecznościowych jest prawdopodobnie następstwem większej popularności zakładania własnego profilu na portalach społecznościowych wśród polskich nastolatków (71%) niż przeciętnie wśród nastolatków w Europie (57%).

Można było spodziewać się większych różnic między chłopcami a dziewczętami w zakresie posiadanych umiejętności internetowych. Wyniki wskazują tylko na dwie takie różnice: więcej chłopców potrafi zmieniać ustawienia filtrów blokujących niepożądane strony www oraz porównywać strony www w celu oceny ich prawdziwości. Natomiast nieco więcej dziewcząt deklaruje umiejętność wyszukiwania informacji o bezpiecznym korzystaniu z Internetu oraz umiejętność zabezpieczania swojej prywatności na portalu społecznościowym, ale nie jest to różnica znacząca w sensie statystycznym. Mimo, że mniej dziewcząt posiadało wszystkie z ośmiu umiejętności (13%; a 17% chłopców), taki sam odsetek korzystających z Internetu (14%) u obydwu płci nie posiada żadnej z 8 umiejętności. **Ponad dwie trzecie (68%) tej grupy bez umiejętności internetowych stanowią dzieci najmłodsze: w wieku 11-12 lat.**

Uzyskane wyniki potwierdzają, że **kompetencje dzieci w Internecie rosną wraz z wiekiem, ale wciąż bardzo duży odsetek (od ponad jednej trzeciej do dwóch trzecich dzieci) stanowią dzieci, które nie nabyły umiejętności niezbędnych do bezpiecznego korzystania z Internetu.** Potrzebna im jest więc pomoc bardziej doświadczonych rówieśników lub osób starszych. Te dzieci są najbardziej narażone na ryzyko rozmaitych zagrożeń w Internecie - mają poczucie, że mogą się w nim swobodnie poruszać, ale nie posiadają instrumentów gwarantujących im bezpieczeństwo w Internecie.

Problem uzależnienia dzieci od Internetu

Rośnie zaniepokojenie rodziców, badaczy oraz terapeutów i psychiatrów problemem uzależnienia dzieci od Internetu oraz natury i podobieństwa tego uzależnienia do uzależnienia nikotynowego i alkoholowego. Wybrano pięć symptomów uzależnienia od Internetu, kierując się tym, na ile wskazują one na zagrożenie dla zdrowia fizycznego (zakłócenia snu, zaspokojenia potrzeby pokarmu), nauki, zainteresowań, potencjalnych konfliktów w rodzinie i funkcjonowania społecznego oraz trudności w ograniczeniu lub wyrugowaniu uzależniającej aktywności. Im więcej symptomów wymienia badany i im częściej je u siebie obserwuje, tym uzależnienie od Internetu większe.

Symptomy uzależnienia w ostatnim roku zaobserwowało u siebie od 18% do 38% badanych w zależności od tego, jaki symptom był rozpatrywany, ale **wszystkie wymienione symptomy uzależnienia od Internetu stwierdziło u siebie tylko 9% polskich nastolatków** w wieku 11-16 lat (młodszych nie pytaliśmy o symptomy uzależnienia z powodów etycznych). Poważne symptomy z konsekwencjami dla zdrowia fizycznego (niejedzenie, niespanie z powodu Internetu) deklaruje 18% badanych w Polsce nastolatków. Inne symptomy z potencjalnie negatywnymi konsekwencjami dla społecznych kontaktów młodzieży deklaruje od 32 do 38% polskiej młodzieży w tym wieku i odsetki te są zbliżone do średniej europejskiej. Częste lub bardzo częste występowanie jednego i więcej wymienionych w tabeli symptomów uzależnienia zadeklarowało tylko 23% polskiej młodzieży w wieku 11-16 lat (średnio w Europie 30%; najniższy odsetek we Włoszech: 14% i na Węgrzech: 20%, najwyższy w Portugalii - 49% i Estonii - 50%).

41% badanych w Polsce dzieci – więcej dziewcząt (45%) niż chłopców (38%) nie stwierdziło u siebie żadnych symptomów uzależnienia od Internetu (zobacz tabela 4).

Tabela 4.

Ile dzieci w wieku 11-16 lat¹ wykazuje symptomy uzależnienia od Internetu?

Symptom	% dzieci, które odpowiedziały, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy symptom wystąpił		
	W Polsce (średnio w Europie)	Chłopcy w Polsce	Dziewczeta w Polsce
Nie jeść albo nie spać z powodu Internetu	18 (17)	21	15
Bez powodzenia próbować spędzać mniej czasu w Internecie	32 (32)	38	26
Czuć się nieswojo, kiedy nie można być w Internecie	32 (33)	35	28
Zaniedbywać rodzinę, znajomych, naukę szkolną albo hobby z powodu spędzania czasu w Internecie	35 (34)	38	30
Przytapać się na tym, że surfuje się po Internecie nawet wtedy, kiedy to specjalnie nie interesuje	38 (41)	37	38
Wszystkie wymienione symptomy	9	11	7
Żaden z wymienionych symptomów nie wystąpił	41	38	45

Uwaga: ¹ Próba 805 dzieci, 426 chłopców i 379 dziewcząt, w wieku od 11 do 16 lat.

Wyniki dotyczące występowania symptomów uzależnienia od Internetu nie są jednak tak bardzo optymistyczne, jak by się wydawało, pokazują bowiem, że połowa badanej próby nastolatków może mieć problem z uzależnieniem tego typu. Skoro pojedyncze symptomy u nich już wystąpiły, to w przypadku ich nasilenia się może to oznaczać narastanie uzależnienia od Internetu. Warto jednak podkreślić, że **Polska należy do grupy krajów, w których odnotowano najmniej poważnie uzależnionych od Internetu 11-16 - latków.**

Zagrożenia w Internecie

Dzieci korzystając z Internetu mogą napotkać zagrożenia w czterech sferach funkcjonowania społecznego: relacjach międzyludzkich opartych na przemocy, agresji i okrucieństwie (typ „Agresja”), wypaczonych kontaktów erotycznych (typ „Seks”), ustalaniu hierarchii wartości i indoktrynacji w tym zakresie (typ „Wartości”) oraz działaniach rynkowych (typ „Komercyjne”). Młodzi użytkownicy Internetu mogą być narażeni na te zagrożenia poprzez zetknięcie się ze szkodliwymi treściami zamieszczonymi w Internecie albo poprzez kontaktowanie się z innymi osobami w Internecie. Sami mogą być sprawcami zagrożeń i negatywnych doświadczeń dla innych, co pokazuje czwarta kolumna zatytułowana „Zachowanie” poprzez podejmowanie szkodliwego zachowania online: agresji i napastliwości (cyberbullying), sekstingu, nielegalnego ściągania materiałów (dokumentów, filmów etc.) z Internetu, hazardowych gier online czy prób samobójczych. Tabela 5 przedstawia klasyfikację występujących w Internecie typów zagrożenia, o które pytaliśmy dzieci i ich rodziców/opiekunów.

Tabela 5

Klasyfikacja zagrożeń internetowych (Livingstone, Haddon, Goerzig i Ólafsson, 2010)

Typ zagrożenia	Treść (zawartość)	Kontakt	Zachowanie
Agresja	Przemoc/ okrucieństwo/ sceny drastyczne	Doznawanie dręczenia/znęcania się/agresywności/ napastliwości ze strony innych	Dręczenie/złośliwe zachowanie/napastliwość (cyberbullying)
Seks	Pornografia	Doświadczenie bycia uwiedzionym (grooming)	Seksting
Wartości	Rasizm/ nienawiść	Perswazja ideologiczna	Samouszkodzenia
Komercyjne	Marketing, perswazja	Nadużycia prywatności/ wykorzystanie danych osobistych	Ściąganie filmów, dokumentów, hazard online

W celu sprawdzenia rozpowszechnienia zagrożenia napotykanego przez dzieci w Internecie zastosowaliśmy trzy wskaźniki:

- (1) napotkanie niepokojących treści/wiadomości/stron www lub kontaktów w Internecie przez dziecko wg deklaracji rodzica lub opiekuna (odpowiedź rodzica/opiekuna wskazuje zagrożenie niedokładnie, wynik może być zaniżony);
- (2) przekonanie dziecka, że w Internecie są rzeczy, które niepokoją dzieci w wieku badanego dziecka (odpowiedź dziecka wskazuje zagrożenia pośrednio, wynik może być zawyżony);
- (3) napotkanie niepokojących treści/wiadomości/stron www lub kontaktów w Internecie przez dziecko wg deklaracji dziecka (odpowiedź dziecka wskazuje zagrożenia bezpośrednio, ale wynik może być zaniżony).

Rodzice w Polsce podają, że 8% dzieci doznało negatywnych doświadczeń korzystając z Internetu (1 wskaźnik), a aż 49% dzieci podaje, że w Internecie są rzeczy, które niepokoją dzieci i młodzież (2 wskaźnik), ale tylko 11% polskich 9-16-latków deklaruje (średnio 12% europejskich nastolatków), że napotkało w Internecie coś, co je zaniepokoiło lub sprawiło, że zrobiło się im nieprzyjemnie (3 wskaźnik). Doświadczenie to dotyczy aż 13% polskich dzieci w wieku 9 lat (9% dzieci w wieku 9-10 lat w UE) oraz 12% dzieci w wieku 12 lat i 15% młodzieży w wieku 16 lat.

Ogólnie - większość dzieci (w Polsce 96% młodszych, 9-10 – latków, a 93% starszych, powyżej 11 lat) nie zgłasza przeżywania silnych negatywnych emocji w związku z korzystaniem z Internetu – większość nie odczuwała ani silnego niepokoju, ani silnej przykrości korzystając z Internetu w ostatnim roku.

Biorąc pod uwagę wszystkie zagrożenia internetowe, o które pytaliśmy, czyli łącznie:

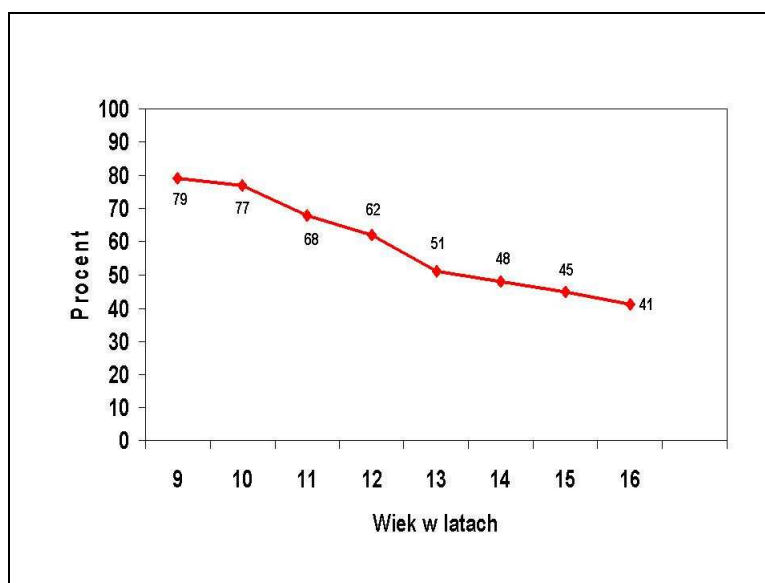
- ekspozycję na treści związane z seksem,
- bycie obiektem agresji w Internecie (*cyberbullyingu*),
- otrzymywanie wiadomości o treści z podtekstem seksualnym,
- nawiązywanie kontaktów online z osobami nieznanymi osobiście,

- spotkania twarzą w twarz z osobami poznanymi w sieci,
- kontakt z potencjalnie szkodliwymi treściami wygenerowanymi przez użytkowników Internetu,
- doznanie wykorzystania informacji osobistych przez innych,

trzeba stwierdzić, że w **Europie odsetek dzieci w wieku 9-16 lat, które doświadczyły jednego lub więcej z nich, stanowi mniejszość – 39%**. Większość z podanych zagrożeń dotknęła mniej niż jedną czwartą dzieci. **W Polsce odsetek dzieci, które doświadczają jednego lub więcej z tych zagrożeń, jest nieco wyższy: wynosi – 41%**, bowiem nie napotkało żadnego zagrożenia tylko 59% badanych dzieci. Co więcej, **odsetek dzieci, które nie mają takich doświadczeń, maleje stopniowo wraz z wiekiem** (zobacz: rycina 1) od 79% w grupie dzieci 9-letnich do 41% w grupie młodzieży w wieku 16 lat. Doświadczanie ryzyka napotkania zagrożeń w Internecie narasta więc z wiekiem i stażem w korzystaniu z Internetu. Wyniki sugerują, że im dłużej dzieci korzystają z Internetu, tym więcej mają negatywnych doświadczeń mimo rosnącej kompetencji w jego używaniu. Ani kompetencja, ani wiek nie chronią wystarczająco dzieci przed zagrożeniami internetowymi.

Rycina 1

Odsetek dzieci i młodzieży w wieku od 9 do 16 lat, które nie doświadczyły żadnego zagrożenia w Internecie

Doświadczenia poszczególnych typów zagrożeń

Zagrożeniem najczęściej wymienianym w Polsce jest kontaktowanie się w sieci z nieznanymi - osobami, których wcześniej nie poznały osobiście: 24% (29% przeciętnie w Europie) (zobacz tabela 6). Na drugim miejscu znalazła się ekspozycja dzieci w Internecie na treści potencjalnie szkodliwe tworzone przez innych użytkowników, czyli kontakt ze stronami www lub otrzymanie materiałów o treści potencjalnie zagrażającej rozwojowi społecznemu dzieci (w zawartości stron lub otrzymywanych materiałach: nienawiść, samobójstwo, samouszkodzenia, anoreksja, narkotyki). Widziało takie treści w Internecie 17% polskich dzieci (22% średnio w Europie). Jeszcze mniej dzieci otrzymało wiadomości (np. e-maile) z podtekstem seksualnym – 15% i w Polsce, i średnio w Europie. Taki sam odsetek (15%) stanowiły dzieci, które widziały w Internecie materiały jednoznacznie związane z seksem (14% średnio w Europie).

Tabela 6

Doświadczenie przez dzieci poszczególnych typów zagrożeń internetowych

Zagrożenia	% dzieci, które doświadczyły zagrożeń w Internecie ¹	
	Polska	Europa
Kontaktowanie się online z osobami nieznanymi osobiście (wg dzieci ¹)	24	29
Ekspozycja na potencjalnie szkodliwe treści (nienawiść, narkotyki samobójstwo, samouszkodzenia, anoreksja) wygenerowane przez innych użytkowników Internetu (wg dzieci ²)	22	22
Otrzymywanie wiadomości o treści związanej z seksem (wg dzieci ²)	15	15
Ekspozycja na treści związane z seksem (widziane przez dzieci tylko w Internecie) (wg dzieci ¹)	15	14
Spotkania twarzą w twarz z osobami poznanymi w sieci (wg dzieci ¹)	7	8
Ofiara napastowania/dokuczania przez innych [cyberbullying] (wg dzieci ¹)	5	5

Uwaga: ¹ Odsetek dla całej próby 960 dzieci (9-16 lat); ² Odsetek dla 805 dzieci w wieku 11-16 lat

Mimo że stosunkowo dużo dzieci kontaktuje się z nieznanymi w Internecie (24%) znacznie mniej z nich spotkało się twarzą w twarz z nieznanymi poznanymi w Internecie - 7% (8% w Europie). Najmniej częstym zagrożeniem okazało się doświadczenie napastowania ze strony rówieśników (*cyberbullying*) – tylko 5% dzieci w Polsce (i tyle samo średnio w Europie) podało, że ktoś wyrządził im krzywdę korzystając z Internetu: zachował się w przykry, złośliwy wobec nich sposób.

Jeżeli porównuje się polskie dane ze średnimi odsetkami obliczonymi dla wszystkich krajów objętych badaniami, to rozmiary doświadczania zagrożenia w Internecie przez dzieci w Polsce są zbliżone do jego rozmiarów zarejestrowanych dla Europy. Warto jednak podkreślić, że najbardziej powszechne zagrożenie występuje w Polsce rzadziej niż przeciętnie w Europie: o 5% dzieci mniej w Polsce niż przeciętnie w Europie kontaktuje się z nieznanymi w Internecie (por. tabela 6).

W Polsce odsetek dzieci, które doświadczają jednego lub więcej zagrożeń dotyczących systemu wartości poprzez kontakt ze specyficznymi treściami w Internecie jest taki sam jak przeciętne dane dla Europy: napotkało je 22% badanych w wieku 11-16 lat, czyli co piąte dziecko w okresie intensywnego kształtowania się wartości (zobacz tabela 7).

Tabela 7

Ilu zagrożeń dla kształtującego się systemu wartości doświadczają w Internecie? dzieci w wieku 11-16 lat w Internecie?

Liczba doświadczonych zagrożeń dla systemu wartości ¹	% dzieci, które doświadczyły zagrożeń w Internecie		
	Ogólnie	Chłopcy	Dziewczęta
0 (żadne)	78	80	75
1	12	10	14
2	6	6	6
3	2	2	3
4	1	1	1
5	1	1	1

Uwaga: ¹ Odsetek dla 805 polskich dzieci w wieku 11-16 lat

Najwięcej - pięć - spośród wszystkich analizowanych zagrożeń dla systemu wartości napotkał jeden procent badanych, jednak doznanie jednego do trzech zagrożeń w rozpatrywanej kategorii wystąpiło u 20% badanych nastolatków.

Napotkanie zagrożeń związanych z kształtującym się systemem wartości zdarza się nieco częściej dziewczętom (25% dziewcząt miało takie doświadczenia) niż chłopcom (20% chłopców miało takie doświadczenia), ale doświadczanie wielu rodzajów zagrożeń przydarza się tak samo rzadko dziewczętom i chłopcom (1%).

Doświadczanie zagrożenia w Internecie a rzeczywista szkodliwość zagrożeń

Zagrożenie otrzymywaniem niechcianych wiadomości poprzez Internet (albo o podtekście seksualnym, albo złośliwych i napastliwych nie jest najbardziej powszechnym zagrożeniem dla polskich dzieci, ale zarazem najbardziej niepokoi i denerwuje dzieci.

Chłopcy, szczególnie nastoletni, są bardziej narażeni na kontakt w sieci z treściami obrazów związanych z seksem, podczas gdy nastoletnie dziewczęta nieco częściej otrzymują przykre lub złośliwe/napastliwe wiadomości. Jednak **dziewczęta generalnie są bardziej zaniepokojone zagrożeniami, których doświadczają.**

Zagrożenia związane z seksem – oglądanie w sieci treści (zdjęć lub filmów) związanych z seksem (15% w Polsce, 14% średnio w Europie) oraz otrzymywanie wiadomości o treści związanej z seksem (15% w Polsce, 22% średnio w Europie wg opinii rodziców/opiekunów) – są napotykanne częściej niż inne zagrożenia, ale też są odbierane jako krzywdzące przez stosunkowo niewiele z dzieci, które ich doświadczają. W całej próbie dzieci w wieku 11-16 lat badanych w Europie tylko dla 3% dzieci korzystających z Internetu łączyło się to z przykrymi emocjami i tylko dla 22% dzieci spośród tych, które doświadczyły zagrożeń związanych z seksem, doświadczenie to prowadziło do uczucia przykrości, niepokoju i poczucia winy. W Polsce - przy takim samym odsetku dzieci narażonych na treści lub wiadomości związane z seksem (15%) – tylko 4% badanych z całej próby podało, że przeżyło

wspomniane negatywne uczucia i tylko u 15% spośród tych, którzy doznali zagrożeń związanych z seksem, doświadczenia te prowadziły do negatywnych stanów emocjonalnych, które można byłoby uznać za niekorzystne.

Tylko 11% dzieci w Polsce (średnio 12% w Europie) podaje, że w ostatnim roku napotkały w Internecie coś, co sprawiło im przykrość lub je zaniepokoiło. Tylko 8% rodziców twierdzi, że ich dzieci doznały przykrości korzystając z Internetu. **Dzieci podają też, że napotkanie zagrożenia internetowego nieczęsto kończy się faktyczną szkodą lub krzywdą. Wśród dzieci, które napotykają zagrożenia, jest wiele tych najmłodszych, które nie nabyły jeszcze wystarczających umiejętności radzenia sobie z internetowymi zagrożeniami.**

Uwagi końcowe

1. Co mogą oznaczać te wyniki w całej populacji dzieci w wieku od 9 do 16 lat? Może to znaczyć, że w Polsce:

- prawie co czwarte dziecko kontaktuje się z nieznanymi online,
- prawie co siódme dziecko widziało w Internecie materiały związane z seksem,
- co dziesiąte dziecko przeżywało negatywne emocje (niepokój lub przykrość) korzystając z Internetu,
- co czternaste dziecko spotkało się twarzą w twarz z nieznanym poznanym w Internecie,
- co dwudzieste dziecko było ofiarą cyberbullyingu (jest napastowane w Internecie).

Ponadto:

- co piąte dziecko w wieku 11-16 lat miało w Internecie kontakt z treściami, które mogą szkodzić jego kształtującemu się systemowi wartości,
- prawie co siódme dziecko w wieku 11-16 lat otrzymało w Internecie wiadomości o podtekście seksualnym.

2. Chociaż doświadczenie tych zagrożeń w Internecie dotyczy tylko mniejszości dzieci (59% dzieci podaje, że nie doświadczyło żadnego z powyższych zagrożeń internetowych), niedoceniań tych zagrożeń przez ich rodziców jest bardzo w Polsce powszechne.
3. W przypadku dzieci, które doświadczyły analizowanych zagrożeń, okazuje się, że ich rodzice często nie zdają sobie sprawy z zaistniałej sytuacji:
 - 58% rodziców (w Polsce, a 41% w Europie), których dzieci widziały w sieci treści (zdjęcia lub filmy) związane z seksem, uważa, że ich dzieci nie widziały tego;
 - 85% rodziców (Polsce, a tylko 52% w Europie), których dzieci otrzymały wiadomości związane z seksem, sądzi, że ich dzieci takich wiadomości nie otrzymywały;
 - 70% rodziców (w Polsce, a 61% w Europie), których dzieci spotkały się osobiście z kimś poznanym w Internecie, ma przekonanie, że takie spotkanie nie miało miejsca;
 - rodzice są najmniej świadomi tego, że ich dziecko jest napastowane przez rówieśników w Internecie: 90% procent polskich rodziców - a tylko 56% rodziców w Europie - sądzi, że ich dzieci nie otrzymały żadnych złośliwych, przykrych wiadomości od rówieśników przez Internet (cyberbullying), podczas gdy ich dzieci takie wiadomości otrzymały.
4. Im dłuższy staż dziecko ma w korzystaniu z Internetu, tym jest bardziej prawdopodobne, że napotka zagrożenia w Internecie. **Jednakże częstsze korzystanie przynosi również więcej pozytywnych doświadczeń i możliwości oraz, bez wątpienia, więcej korzyści.** Polskie dzieci podejmują więcej niż wynosi średnia liczba rodzajów aktywności w Internecie odnotowana dla całej Europy, toteż ich kompetencja, również w aktywnościach specyficznych dla bezpiecznego korzystania z Internetu nie jest mała. Ale dłuższe korzystanie z Internetu niesie ze sobą i więcej zagrożeń, i więcej możliwości. Niełatwo jest je dokładnie rozgraniczyć, toteż samodzielne nabywanie kompetencji przez dzieci metodą prób i błędów nie wystarczy.

5. Ponieważ wiele dzieci zgłasza negatywne doświadczenia z Internetem, a jednocześnie wiele z nich reaguje na te doświadczenia zagrożenia bez silnych emocji czy innych szkodliwych dla rozwoju konsekwencji oraz wiele dzieci nie zgłasza napotkania żadnego z zagrożeń, przyszła **polityka dotycząca bezpieczeństwa online powinna kierować środki i pomoc tam, gdzie są najbardziej potrzebne – do najmłodszych dzieci korzystających z Internetu**, żeby jak najwcześniej wyposażyć je w odpowiednie instrumenty radzenia sobie z napotkanymi zagrożeniami.

6. Wydaje się, że polscy rodzice wciąż radzą sobie z komunikacją z dziećmi na temat zagrożeń i ryzykownych zachowań swoich dzieci w Internecie gorzej niż rodzice z wielu krajów europejskich. Wymaga to podjęcia jak najszybszych działań edukacyjnych dla rodziców. Mimo że wiele zostało zrobione na tym polu w Polsce, trzeba położyć jeszcze większy nacisk na **podnoszenie poziomu świadomości rodziców w zakresie zagrożeń internetowych dla dzieci, jak również włożyć więcej wysiłku w wyposażenie ich w techniki wychowawcze umożliwiające lepszy wgląd w negatywne doświadczenia dzieci z Internetem, trafniejszą ocenę tych doświadczeń i sposoby radzenia sobie z tymi doświadczeniami**.